

خیر دینی به مثابه تجربه دینی؛ بازتعریف گونه‌های تجربه دینی با مطالعه در آیین پیاده‌روی اربعین

مقاله حاضر به بزرگ‌ترین اجتماع دینی مسلمانان که هرساله به مناسبت چهلمین روز واقعه عاشورا با پیاده‌روی به سوی کربلا، در آیین پیاده‌روی اربعین شکل می‌گیرد، می‌پردازد. این مقاله را محمدرضا پویافر نوشته و در فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۱۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۹ منتشر شده است.

بزرگ‌ترین اجتماع دینی مسلمانان، هرساله به مناسبت چهلمین روز واقعه عاشورا با پیاده‌روی به سوی کربلا، در آیین پیاده‌روی اربعین شکل می‌گیرد. این پیاده‌روی زیارتی درعین حال که نمودی شگرف از تجربه دینی است، میدانی متنوع از خدمات خیر به زائران، به‌عنوان مصداق بارز «خیر دینی» نیز به شمار می‌رود. تجربه دینی معمولاً در خلال اعمال و مناسک دینی، از جمله در خلال زیارت شکل می‌گیرد. اما این مطالعه، به‌طور خاص، با این پرسش مهم آغاز می‌شود که آیا تجربه مشارکت و درگیری در خیر دینی می‌تواند ویژگی‌های تجربه دینی را دارا باشد؟ برای پاسخ به این پرسش از روش پژوهش کیفی، با استفاده از تکنیک مصاحبه و مشاهده مشارکتی با ثبت داده‌هایی همچون عکس، فیلم و یادداشت‌های میدانی استفاده شده است. زائران ایرانی و همچنین موکب‌ها، موکب‌داران و اعضای موکب‌های ایرانی و عراقی، واحد مشاهده و جمعیت مورد مطالعه در این پژوهش بوده‌اند. یافته‌های به دست آمده نشان داد که تجربه مشارکت در خدمات خیر دینی و همچنین استفاده از این خدمات در پیاده‌روی اربعین، می‌تواند زمینه‌ای برای بروز و واجد ویژگی‌های تجربه دینی نیز می‌تواند باشد. با تعمیم نتایج به دست آمده به سایر موقعیت‌های کنش دینی که در آن امکان کنش خیر دینی نیز باشد، چنین استدلال شده که امکان تعریف خیر دینی به‌عنوان یکی از بسترهای وقوع تجربه دینی در پیاده‌روی اربعین، می‌تواند پاسخی مثبت به امکان این نوع تعریف از تجربه دینی، در تمامی موقعیت‌های تجربه دینی علاوه بر زیارت و اربعین نیز باشد.